
**PROFESSIONALLY PRACTICAL PREPARATION OF STUDENTS - FUTURE
PRIMARY TEACHERS**

Milena TsankovaShumen University, Dobrich College Republic of Bulgaria milena_b@abv.bg;**Bozhanka Baycheva**Shumen University, Dobrich College Republic of Bulgaria bbaycheva@abv.bg

Abstract: Changes in the education policy of recent years reflect on education in different degrees. The education of the pedagogical specialists is accomplished by the higher schools in compliance with the active public and academic statements. It is a priority in the educational policy of Republic of Bulgaria. Dobrich College is a structure unit of Shumen University “Episkop K. Preslavski”. There are students studying the educational qualification degree “professional bachelor”. The curriculum of the specialties is provided with no less than 180 credits for the acquisition of this qualification degree. Students are trained on a regular basis for three years. In this regard in the present research are examined the normative documents in compliance with the carried out education in this degree. Professional preparation of the students – future primary teachers include forming of professional competencies and skills for their application into the pedagogical practice. Future teachers should have good theoretical, methodical and practical preparation that corresponds to the needs of the modern times. The report focuses on the practical preparation of the students, which aims to develop pedagogical knowledge and skills, forming attitudes and modeling professional behavior. Different forms of practical activity also form a number of professional and personal qualities, defining the readiness for pedagogical work. The aim of the present study is to present a model for development of practical skills in the students – future primary teachers of the educational degree “professional bachelor”. The report presents in details the practical preparation of the students in Dobrich College of professional field of Pedagogic in two of the specialties - Primary School Education and Information Technology and Primary School Education and Foreign Language. The practical education is accomplished in the relevant for the specialty methodological disciplines, which are described in detail in the present report. The different aspects of organizing and conducting the practical preparation are considered to be carried out through the following obligatory forms: observation, current pedagogical practice, internship practice and summer training. The most important aspects of the professional and pedagogical activity of the participants in the different types of practice are highlighted: the university lecturer, the teacher mentor and the students (trainee-teachers). The importance of the project activity is also pointed out for the practical preparation of the students. The work of the students from the above mentioned specialties is examined in the European project “Student practices”. In conclusion are presented the results of a survey among employers, which illustrate the good practical preparation of the students of the educational qualification degree “professional bachelor”. The employers are ready to accept graduated pedagogical specialists from Dobrich College.

Keywords: students, practical preparation, primary teachers.

**ПРОФЕСИОНАЛНО-ПРАКТИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА СТУДЕНТИТЕ -
БЪДЕЩИ НАЧАЛНИ УЧИТЕЛИ****Милена Цанкова**

Шуменски университет „Епископ К. Преславски“, Колеж- Добрич, Република България

milena_b@abv.bg;**Божанка Байчева**

Шуменски университет „Епископ К. Преславски“, Колеж- Добрич, Република България

bbaycheva@abv.bg

*Докладът е осъществен с подкрепата на фонд „Научни изследвания“ на
ШУ „Епископ К. Преславски“ – № РД-08-106/06.02.2017*

Abstract: Промените в образователната политика през последните години се отразяват върху различните степени на образованието. Обучението на педагогически кадри се извършва от висшите училища, съобразно

действащите държавни и университетски нормативни актове. То заема приоритетно място в образователната политика на Република България.

Колеж - Добрич е структурно звено на Шуменския университет „Епископ К. Преславски“. В него се обучават студенти в образователно-квалификационна степен (ОКС) “професионален бакалавър”. За придобиване на тази квалификационна степен в учебния план на специалностите се предвиждат не по-малко от 180 кредита. Студентите се обучават в редовна форма със срок от три години. Във връзка с това в настоящата разработка се разглеждат нормативните документи, съобразно които се провежда обучението в тази степен.

Професионалната подготовка на студентите – бъдещи начални учители включва формиране на професионални компетентности и умения за прилагането им в педагогическата практика. Бъдещите учители е необходимо да имат добра теоретична, методическа и практическа подготовка, съответстваща на потребностите на новото време. Акцент в доклада се поставя върху практическата подготовка на студентите, която има за цел развитие на педагогически знания и умения, формиране на нагласи и моделиране на професионално поведение. Чрез различните форми на практическа дейност се формират също редица професионални и личностни качества, определящи готовността за педагогически труд.

Целта на настоящата разработка е да представи модел за развитие на практическите умения у студентите – бъдещи начални учители от образователна степен “професионален бакалавър”.

В доклада детайлно е представена практическата подготовка на студентите в Колеж – Добрич от професионално направление Педагогика в две от специалностите – Начална училищна педагогика и информационни технологии и Начална училищна педагогика и чужд език. Практическото обучение се осъществява по съответните за специалността методически дисциплини, които подробно са описани в настоящата разработка. Разгледани са отделните аспекти на организирането и провеждането на практическата подготовка, която се осъществява чрез следните задължителни форми: хоспитиране, текуща педагогическа практика, стажантска практика и летен стаж. Изтъкнати са най-важните моменти от професионално-педагогическата дейност на участниците в различните видове практики: преподавателят от университета, учителят-наставник и студентите (стажант-учители). Отбелязва се също значението на проектната дейност като важна за практическата подготовка на студентите. Разгледана е работата на студентите от посочените специалности по европейския проект „Студентски практики“. В заключение са представени резултатите от анкетно проучване сред работодатели, които илюстрират добрата практическа подготовка на студентите от образователно-квалификационна степен „професионален бакалавър“. Работодателите изказват готовност да приемат на работа, завършилите в Колеж-Добрич педагогически кадри.

Ключови думи: студенти, практическа подготовка, начални учители.

1. УВОД

Настъпилите промени в обществения живот през последните десетилетия се отразяват върху различните степени на образованието. Повишават се изискванията към подготовката на педагогически кадри. Те са бъдещите начални учители и от техните компетенции зависят редица умения на идните поколения. Обучението на педагогически кадри заема приоритетно място в образователната политика на Република България. Професионалната подготовка на студентите включва формиране на професионални компетентности и умения за прилагането им в педагогическата практика. По време на обучението студентите овладяват теоретични знания, развиват педагогическото си мислене, трупат ценен педагогически опит. Те трябва да имат добра теоретична, методическа и практическа подготовка, съответстваща на потребностите на новото време. Чрез различните форми на практическа дейност се формират професионално значими умения и личностни качества, определящи готовността за педагогически труд.

Целта на настоящата разработка е да представи модела на развитие на практическите умения у студентите – бъдещи начални учители от образователно-квалификационна степен (ОКС) “професионален бакалавър”.

2. НОРМАТИВНИ ДОКУМЕНТИ

Обучението на педагогически кадри се извършва съобразно действащите държавни и университетски нормативни актове.

2.1. Държавни нормативни документи

Държавните нормативни документи, на базата на които се осъществява подготовката на учителите, са:

- Закон за висше образование (ЗВО).
- Закон за предучилищното и училищното образование.

- Наредба за държавните изисквания за придобиване на висше образование на образователно-квалификационна степен "бакалавър", "магистър" и "специалист".
- Наредба № 21 за прилагане на системата за натрупване и трансфер на кредити.
- Наредба за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител“.

Според ЗВО учебният процес в българските висши училища се провежда само в техни основни звена и филиали. Колежите, които са структурни звена на университетите, провеждат обучение в ОКС „професионален бакалавър“, за придобиването на която в съответствие с учебния план се изискват не по-малко от 180 кредита със срок на обучение не по-малък от три години.

Учебният процес във висшите училища се провежда по учебна документация за всяка специалност, която обхваща квалификационни характеристики, учебен план, учебни програми на изучаваните дисциплини и ежегоден график на учебния процес.

Във висшите училища обучението се извършва по задължителни, избираеми и факултативни дисциплини. То осигурява на студентите специализирана професионална подготовка по съответните професионални направления и специалности [2].

В Колеж-Добрич, който е в структурата на Шуменския университет „Епископ К. Преславски“ (ШУ), се обучават студенти в ОКС „професионален бакалавър“. Обучението се извършва в три професионални направления – Педагогика, Информатика и компютърни науки и Растителна защита.

Според закона подготовката на учители се извършва от системата за висше образование. Студентите от професионално направление Педагогика в Колеж-Добрич се обучават в три специалности – Начална училищна педагогика и чужд език (НУПЧЕ), Начална училищна педагогика и информационни технологии (НУПИТ) и Предучилищна педагогика и чужд език (ПУПЧЕ).

С наредбата се определят държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител“. Тя се придобива чрез обучение във висши училища, създадени при условията и по реда на Закона за висшето образование, получили програмна акредитация по професионално направление от област на висше образование „Педагогически науки“.

Наредбата определя образователен минимум за теоретична и практическа подготовка.

Задължителните учебни дисциплини и техният минимален хорариум в академични часове са:

1. Педагогика - 60 часа;
2. Психология - 60 часа;
3. Методика на обучението по - 90 часа;
4. Приобщаващо образование - 15 часа;
5. Информационни и комуникационни технологии в обучението и работа в дигитална среда 30 часа.

Избираемите учебни дисциплини се разпределят в две групи с хорариум не по-малък от 30 академични часа за всяка една. Първа група включва педагогически, психологически и частно-дидактически дисциплини, а втора група - интердисциплинарни и приложно-експериментални дисциплини, ориентирани към ключови компетентности и свързани с професионално-педагогическата реализация на учителите. Обучаващите се задължително избират по две учебни дисциплини от всяка от посочените групи и минимум една факултативна дисциплина с хорариум не по-малък от 15 академични часа.

Практическата подготовка се провежда в детски градини и училища от системата на предучилищното и училищното образование и се осъществява в следните форми на обучение с минимален хорариум в академични часове: 1. хоспитиране: 30 часа; 2. текуща педагогическа практика: 60 часа; 3. стажантска практика: 90 часа [4].

2.2. Вътрешноуниверситетски нормативни документи

Подготовката на педагогически кадри се осъществява на базата на следните вътрешни нормативни документи:

- Правилник за структурата и организацията на процеса на обучение в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ (ПСОПО в ШУ);
- Система за натрупване и трансфер на кредити;
- Инструкция за разработване, коригиране и утвърждаване на учебни планове;
- Инструкцията за организация и провеждане на професионално-практическата подготовка на студентите от специалностите на ШУ;

Съобразно принципа за автономност на висшите училища (Чл. 19 от ЗВО) и правилника за структурата и организацията на процеса на обучение в ШУ, обучението на студентите се осъществява по учебен план, който се приема на Съвета на Колежа и се утвърждава от Академическия съвет. Учебните планове от професионално направление 1.2. Педагогика са изготвени съобразно образователните стандарти, заложили в

държавните нормативни документи и възприетия в ШУ методически стандарт за разработване на учебна документация.

Учебният план включва групи дисциплини, осигуряващи теоретична, специализираща, технологична, практическа, компютърна и друга подготовка. В него са осигурени часове за самоподготовка на студентите, чрез която се усвояват умения за работа със специфична терминология и литературни източници. Според Т. Попов самостоятелната работа е „пряко свързана с активността на учениците и студентите, с тяхното отношение към учебната дейност, с интересите им и с осъзнатото желание за по-добра подготовка. При студентите е свързана и с тяхната бъдеща реализация и необходимостта от непрекъснато обучение.” [5, с. 72].

Един от важните аспекти, към който е насочено обучението на студентите е тяхната практическата подготовка. Основанията за организиране на професионално практическата подготовка и нейното провеждане са заложи в квалификационната характеристика на специалността, учебния план и правилника за структурата и организацията на процеса на обучение в ШУ. Съобразно нормативните изисквания за ОКС „професионален бакалавър“, в учебните планове на специалностите е увеличен процентът на занятията с практическа насоченост. Целта е студентите да придобият представа за прилагането на теоретичната подготовка в реални практически условия. Темите, които се разглеждат на упражненията, се подбират съобразно професионалната насоченост, интереса на студентите и актуалността на проблема.

3. ФОРМИ НА ПРАКТИЧЕСКА ПОДГОТОВКА

Обект на нашето внимание е практическото обучение на студентите от специалност “Начална училищна педагогика и информационни технологии” (НУПИТ) и “Начална училищна педагогика и чужд език” (НУПЧЕ), редовно форма на обучение, ОКС „професионален бакалавър“. Практическата подготовка за студентите от тези специалности е един от аспектите на цялостната подготовка във висшето училище. С практическата подготовка на студентите се цели развиване на педагогически знания, умения и нагласи, и моделиране на професионално поведение, компетенции, които ще им дадат възможност за адекватни реакции в бъдеща работна среда.

Организирането и провеждането на практическа подготовка се реализира чрез следните задължителни формите: хоспитиране, текуща педагогическа практика (ТПП), стажантска практика (преддипломна педагогическа практика). Практическото обучение се осъществява по съответните за специалността методически дисциплини.

За специалност НУПИТ са: Методика на обучението по български език и литература; Методика на обучението по математика; Теория и методика на изобразителното изкуство; Методика на обучението по информационни технологии; Методика на обучението по природознание и родинознание; Теория и методика на музикалното възпитание; Теория и методика на обучението по физическо възпитание; Методика на обучението по техника и предприемачество в началното училище.

За специалност НУПЧЕ са: Методика на обучението по български език и литература; Методика на обучението по математика; Теория и методика на изобразителното изкуство; Методика на чуждоезиковото обучение; Методика на обучението по природознание и родинознание; Теория и методика на музикалното възпитание; Теория и методика на обучението по физическо възпитание; Методика на обучението по техника и предприемачество в началното училище.

3.1. Хоспитиране.

Хоспитирането е заложи в учебните планове на специалностите “Начална училищна педагогика и информационни технологии” и “Начална училищна педагогика и чужд език”. Дисциплината "Хоспитиране" се провежда в част от семинарните и лабораторните упражнения по методическите дисциплини за специалността. За всяка специалност се реализира в рамките на 40 семинарни и 40 практически упражнения. 50% от предвидените часове се организират като семинарни упражнения под формата на видеоуроци, които се дискутират. В тези часове на студентите се представят добри педагогически практики. Дава се възможност в нови условия, различни от лекционните курсове, фундаменталното познание да придобие педагогически и дидактически измерения, необходими за приложението му в последващата практическа дейност в училищна среда. 50% от предвидените часове се провеждат като практически упражнения в реална работна среда. Осъществява се наблюдение и анализ на уроци в училище подготвени от добри базови учители с необходимата квалификация. С реализиране на хоспитирането се цели студентите да бъдат въведени в професионалната среда под непосредственото ръководство на преподавателя, наблюдавайки добрия опит на учителя. Така в процеса на хоспитиране у студента се формира способност за ориентиране в

педагогическата дейност, формират се умения за изработване на план-конспект, за анализиране, оценяване и обсъждане на наблюдаваните уроци. Участници в хоспитирането са: преподавателят, учителят – наставник и студентската група.

Те осъществяват следната професионално-педагогическа дейност: 1. Преподавателят поставя целите, задачите, очертава рамките и посочва основните моменти за наблюдение и анализ на урока. Той организира групата, ръководи наблюдението и конфериранието на наблюдаваните уроци. 2. Учителят-наставник демонстрира с класа пред студентската група, в реална учебна среда, различни типове и видове уроци, представя и различни дидактически технологии за провеждането им; посочва на студентите мястото на темата в системата от уроци, ролята и значението и; представя и мотивира пред студентите избора на целите и структурата на урока. 3. Студентската група наблюдава и анализира демонстрираните от учителя-наставник технологии [3]. Студентите наблюдават и констатираят съответствие на реализирания урок с предварително поставените цели. Обсъждат и предлагат свои варианти на отделни структурни моменти на урока, активно се включват в дискусиите, учат се да анализират, да мислят критично, да предлагат нови решения, да бъдат толерантни.

3.2. Текуща педагогическа практика.

Текущата педагогическа практика е включена в учебния план за специалността НУПИТ и НУПЧЕ като задължителна дисциплина. Основната цел на този вид практика е да подготви студентите в училищна среда за професионална дейност като учители по съответните учебни предмети в системата на началното образование. ТПП осигурява самостоятелно осъществяване на учебен процес и пълноценни контакти на студентите – бъдещи учители в естествената училищна среда, в която им предстои да се реализират. Текущата практика се осъществява в практически групи. Тази практика включва разработване, изнасяне и анализиране на уроци. При разработването студентите прилагат усвоените по време на лекционните курсове и семинарните упражнения теоретични знания. Те реализират на практика усвоените съвременни дидактически технологии. Отличителното на този вид практика е, че всяка стъпка се осъществява под ръководството на преподавателя-методист. Разработката на всеки урок по време на текущата практика се консултира със съответния преподавател по методика и с учителя-наставник, който запознава студента и с характеристиката на класа. Разработеният урок се изнася пред ученическия клас и студентската група по предварително изготвения график на практиката. По време на урока всеки студент от групата си води бележки. Следващият момент е конферирание на урока, чиято главна цел е осъзнаване от страна на студентите на различни варианти за методически решения. Така при анализа практикуващите разглеждат и обективно оценяват реализацията на разработения план-конспект. Предлагат нови варианти на отделни структурни компоненти от урока, тъй като винаги е валидна тенденцията към оптимизация. Оценяват се професионалните знания и умения на студента, изнесъл урока. Чрез тази форма на практическа подготовка студентите придобиват умения и готовност да се реализират като учители по време на стажантската практика.

3.3. Стажантска практика.

Това е следващото най-високо стъпало от практическата подготовка. Тази практика е включена в учебния план на специалността като задължителна дисциплина. Важна особеност на тази практика е, че вече студентите се включват в учебно-възпитателния процес в училище самостоятелно като стажант-учители. Откъсват се от учебните занятия в Колежа и в рамките на четири седмици работят в базовото училище. Включват се в реална професионална дейност и поемат функциите на титуляра - учителя-наставник. Тялната работа се напътства от учителя – наставник, който е с необходимата квалификация за това. В този етап на практическа работа в училище се затвърждават формираните в предходните етапи умения за организиране и провеждане на учебен процес. Студентите стажант-учители вече сами подбират дидактически технологии, използват съвременни учебно-технически и нагледни средства, избират различни решения в сложни ситуации, общуват с учениците и осигуряват активност и участие на учениците. Те изработват план-конспект на всеки, изнесен урок. Преподавателят-методист осъществява връзки с учителя-наставник и с учителя-стажант. Контролира, подпомага, консултира и оценява практиката на студента.

3.4. Летен стаж.

Летният стаж по специалността е важна и неделима част от цялостния учебно-възпитателен процес. Той е регламентиран в учебния план на специалността и е в рамките на 30 часа. Осъществява се след четвърти семестър. Целта на летния стаж е да се повиши професионалната компетентност на бъдещите учители – да се формират професионално значими умения и навици, да се интегрират на качествено ново равнище, овладените в учебния процес специализирани знания. Летният стаж допринася за овладяване на многообразни форми, методи и средства, изграждане на умения за правилно педагогическо реализиране на

учебно-възпитателния процес и извънкласните дейности. Студентите-практиканти се запознават с реализиране и отчитане на учебно-възпитателната и организационна работа и с подготовката за новата учебна година.

2.5. Проекти.

Друга форма на практическа дейност за студентите-колежани са проектите, които не са регламентирани в учебния план. “Проектите са уникални по характер, преобладаващата част от дейностите на всеки проект са специфични и се различават от тези на другите проекти и стандартните дейности. Проектът е еднократен, определен във времето процес. Всеки проект има начало и край на завършване и в рамките на този период трябва да бъдат изпълнени всички дейности, произтичащи от целта на проекта” [1, с. 13].

Особено важен в последните години се оказва проектът „Студентски практики”, който дава нови иновативни възможности за практическа подготовка на студентите чрез участието им в европейски проект. С включването на студентите в проекта се цели усъвършенстване на компетенциите им в съответствие с пазара на труда и улесняване на прехода им от университета към бъдещата дейност. Студентите от специалностите НУПИТ и НУПЧЕ провеждат практическо обучение по проекта „Студентски практики”, което съответства на изучаваната от тях специалност и професионално направление (Педагогика). Обучението по проекта се реализира в рамките на 240 (астрономически) часа. Основните участници в проекта са висшето училище, академичния наставник, студента, организацията-работодател и ментора. Постигането на целите на проекта се осъществява чрез създаване на условия за качествено практическо обучение на студентите от екипа, реализиращ това обучение. Студентите, осъществяващи практическо обучение по проекта в училищата, се запознават с учебната документация (учебен план, учебна програма, книга на учителя), получават познания за спецификата на обучението, разпределението на урочната и извънурочната дейност, усвояват критериите за оценка на знанията и уменията на учениците и др. Студентите, работили по проекта през летния период се включват в „Лятна детска академия”, където се запознават с дейности, свързани с лятното училище.

В европейския проект „Студентски практики“ се осъществи практическо обучение на 76 студенти от специалностите НУПИТ (39 студенти) и НУПЧЕ (37 студенти). Студентите, участвали в проекта, са придобили знания и умения да прилагат, наученото в училище в бъдещата си педагогическа дейност.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Един от показателите за добрата практическата подготовка на студентите-колежани е фактът, че студентите от педагогическите специалности се реализират добре на пазара на труда. Веднага след завършване на образованието студентите започват работа по специалността.

Отчетени са по години следните резултати:

- реализирани студенти от специалност НУПИТ - 2014-94%; 2015-79%; 2016-54%;
- реализирани студенти от специалност НУПЧЕ - 2014-100%; 2015-66,7%; 2016-73%.

Друг показател е готовността на работодателите да приемат, завършили Колежа кадри. “В настоящите условия изключително важно е предприемане на активни действия по адаптиране на фирми и предприемачи към новите европейски изисквания за работа, както и намаляването на несъответствието между образователното равнище и професионалните умения и квалификация на заетите от пазара на труда. [1, с. 17] Във връзка с това обучението на студентите в Колеж-Добрич е съобразено с изискванията на работодателите за практическата им подготовка т.е. има съгласуване между висшето училище и работодателите. Проведено анкетно проучване сред 35 работодатели показва, че при 92% от анкетираните имат назначен служител, който е обучаван в Колежа. Работодателите посочват, че завършилите имат добри професионални умения, прилагат знанията на практика, използват съвременните информационни технологии, имат умения за работа в екип, етични и лоялни са. 72% от работодателите изразяват готовност веднага да приемат на стаж студенти, ОКС „професионален бакалавър“.

Всичко казано по-горе свидетелства за добрата практическа подготовка на студентите - бъдещи начални учители.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Дончева, Ю. Нагласите за предприемачество на студентите педагози – предизвикателство към кандидатстването за проекти в новия програмен период (2014 – 2020 г.) Научни трудове, Русенски университет, 2015, том 54, серия 6.2.
- [2] Закон за висшето образование. ДВ, бр. 17, 2016 г.

- [3] Инструкция за организиране и провеждане на професионално практическата подготовка на студентите от специалностите на Шуменския университет, 27.01.2017
- [4] НАРЕДБА за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител“, ДВ, бр. 89, 2016 г.
- [5] Попов, Т. Н., 2006, Студентът като субект на обучението, София, изд. ИИК „Везни“.